

Семінар № 5
Тема: Епоха Відродження. Італійський гуманізм

План

1. Передумови Відродження в Італії:
  - урбанізація;
  - роздробленість, політичний розвиток італійських міст;
  - Флоренція як осередок Відродження, меценатство.
2. Італійський гуманізм XIV-XV ст.:
  - Ф. Петрарка, Дж. Боккаччо;
  - К. Салютаті, Л. Бруні, Л.Б. Альберті;
  - Л. Валла, М. Фічіно, Дж. Піко делла Мірандола;
  - Н. Макіавеллі.
3. Зріле Відродження: Л. да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель.

Епоха Відродження найтіснішим чином пов'язана з історією Італії. Постає питання: чому саме Італія стала колыскою Ренесансу? Для цього необхідно проаналізувати суспільно-політичне та економічне життя Італії епохи класичного Середньовіччя. Саме з цього слід розпочати підготовку до семінарського заняття.

Аналіз починаємо з процесів урбанізації. Італія у XI-XIII ст. являла собою країну міст, де провідну роль відігравали Мілан, Флоренція, Венеція, Генуя, Піза та ін., розпочався процес особистого звільнення селян від феодальної залежності. Тут розвивалися ремесла, жваво йшла внутрішня й зовнішня торгівля. Дальшому їх розвитку заважали старі феодальні порядки, тому міста стали вести боротьбу з сеньйорами і до початку XII ст. політичну самостійність одержали Болонья, Мантуя, Піза, Кремона, Феррара та інші міста. Тоді ж міста Північної та Середньої Італії вели боротьбу з німецькими імператорами і відстояли свою незалежність. В ході боротьби з німецькими загарбниками у кінці XII – на початку XIII ст. виникли політичні течії *гвельфів і гібеллінів*. Гвельфи були противниками імператорів і союзниками папи, гібелліни – прихильниками імператора. Боротьба між ними була тривалою і кривавою.

У XIV-XV ст. Італія являла собою політично роздроблену країну, в якій, проте, уже зароджувалися капіталістичні відносини. Найбільш яскравим прикладом стала Флоренція, де посилювався політичний вплив торгово-ремісничого населення (*пополанів*). Тут вже у 1250 р. була встановлена так звана *перша народна конституція*, яка закріпила їх панування у місті.

Флоренцією управляв виборний пополанський уряд – *сеньйорія* – з 9 осіб на чолі з гонфалоньєром (прапорноносцем) справедливості. Олігархічний характер мали морські республіки – *Венеція і Генуя*, де всім заправляли найбагатші купці. На чолі Венеції стояв пожиттєво обраний *дож*, влада якого була обмежена Великою радою. В Генуї теж встановлюється довічна посада *дожа* з 1339 р. Генуя і Венеція постійно суперничали одна з одною. У Мілані панували феодальні родини. Таким чином, у містах Північної та Середньої Італії у XIV-XV ст. встановилися три форми правління: республіканська (Флоренція), патриціанська (Венеція) та сеньйорія (Мілан).

Ранній розвиток капіталістичних відносин, республіканська форма правління в окремих містах Північної та Середньої Італії і стали підґрунтям виникнення унікального явища у світовій історії італійського гуманізму, з якого й починається епоха Відродження, яка охопила не тільки Італію, але й інші країни Західної Європи. В ній виділяються періоди Раннього (XIV ст.), Зрілого (XV ст.) та Пізнього (XVI – початок XVII ст.) Відродження.

Історичні передумови виникнення культури Відродження: 1) розвиток товарно-грошових відносин та поява ранньокapіталістичних елементів в Італії; 2) багатство і розквіт італійських міст; 3) висока соціальна активність середніх

та нижчих верств населення; 4) великі витрати заможної частини на будівництво, освіту, живопис, що викликало потребу в музикантах, архітекторах, вчителях, художниках.

Високий рівень грамотності населення, розповсюдження початкової і професійної освіти створювали умови для розвитку світської культури, запроваджувалася нова мораль, протилежна церковному аскетизму, спостерігався підвищений інтерес до античної культури

Термін "Відродження" (франц. Renaissance, італ. – Rinascimento) тоді означало духовне оновлення, піднесення культури. Творцями її були вихідці з різних верств населення, до нової культури стали проявляти інтерес купецтво, знать, правителі італійських міст, папський двір і частина духовенства. Головним осередком Відродження стала Флоренція – найбагатше місто Італії, де було розвинуте меценатство. Основою ренесансної культури був гуманізм, за змістом був світоглядом демократичним, антифеодальним.

Друге та третє питання розглядається у вигляді доповідей про видатних діячів Відродження (Ф. Петрарка, Дж. Боккаччо, К. Салютаті, Л. Бруні, Л.Б. Альберті; Л. Валла, М. Фічіно, Дж. Піко делла Мірандола, Н. Макиавеллі, Л. да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель), які заздалегідь готують студенти.

Термінологічний словник: Відродження, урбанізація, сеньйорія, дож, пополанський уряд, гвельфи, гібелліни, гуманізм, ренесансна культура.

Дати, обов'язкові для запам'ятовування: Раннє Відродження (XIV ст.), Зріле (Класичне) (XV ст.) та Пізнє (XVI – початок XVII ст.).

Обладнання семінарського заняття: репродукції художніх творів Леонардо да Вінчі, Мікеланджело Буонаротті, Рафаеля Санті.

Література (орієнтовна)

1. Боккаччо Д. Декамерон. – М., 1987.
2. Валла Л. Об истинном и ложном благе. О свободе воли. – М., 1989.
3. Макиавелли Н. Избранные сочинения. – М., 1982.
4. Петрарка Ф. Избранное. – М., 1974.
5. Практикум по истории средних веков. – Вып. 2. – М., 1981.
6. Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV век). – М., 1985.
7. История средних веков (XV-XVII века): Хрестоматия. – Пособие для учителей. – Ч. 2. – М.: Просвещение, 1974. – Глава 17.
8. Всемирная история / Под ред. акад. Г.Б. Поляка, проф. А.Н. Марковой. – М., 1996.
9. История средних веков / Под ред. З.В. Удальцовой. – М., 1991. – Т. 1, 2.
10. История средних веков / Под. ред. акад. С.Д. Сказкина. – Т. 1, 2. – М., 1952.
11. Крип'якевич І. Всесвітня історія. – Кн. 2. – К., 1995.

Додаткова література

12. Баткин Л.М. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – М., 1989.
13. Брагина Л.М. Итальянский гуманизм. Этические учения XIV-XV веков. – М., 1977.
14. Гарн З. Проблемы итальянского Возрождения. – М., 1986.
15. Горфункель А.Х. Гуманизм и натурфилософия итальянского Возрождения. – М., 1977.
16. Гуковский М.А. Итальянское Возрождение. – Л., 1947-1961. – Т. 1, 2.
17. Культура эпохи Возрождения и Реформация / Отв. ред. В.И. Рутенбург. – Л.: Наука, 1991.